

רוממות

גיליון 28 פרשת קדושים תשע"ו

גיליון שבועי לבני התורה

הרב שמאי מיכאל אסטרייכר

רוממות הפרשה

ביאור עניני הפרשה

אחרי מות, קדושים תהיו!

צ"ע החילוקים הרבים הקיימים בין פרשת עריות דאחרי מות ופרשת עריות דקדושים.

ראשית, לענין עצם החזרה בשני מקומות על ענין העריות, עליו כבר אמרו רבותינו (אם כי למעשה מבואר הוא לגמרי בפשוטי המקראות) כי הראשון הוא לאזהרה והשני הוא לעונש. אם צריכים אנו שיהיו לאיסורים אלו מקראות חלוקים, מ"ט לא היה לו לכותבם כאחד בזה אחר זה איסור ועונשו או עכ"פ בשני מקומות אחרים לגמרי כגון שהעונש יתבאר ד"מ בספר דברים. א"כ נראים הדברים שיש כאן ייחוד מכוון לכך שיהיו לעריות ב' פרשיות המיוחדות בפ"ע, כאשר האחד מהותו אזהרה והשני במהותו עונש.

וכן ישנו בשני הפרשיות כאחד איסור שנראה כאילו אין לו מקום כאן כלל, והוא איסור הנתינה למולך. אמנם מקומם חלוק זה מזה, שכן באחרי מות הוא אינו נמנה אלא בין איסורי העריות [ליתר דיוק בין אשת איש לבין זכר] ואילו בקדושים הוא הכותרת, ראש וראשון לכל האיסורים ההם.

וכן לענין סדרם של העריות בכללותם: באחרי מות הוא מתחיל מאיסורי הקרובים יותר ומכלה בחוקים ביותר כא"א זכר ובהמה, ואילו בקדושים הוא מתחיל מאלו שאינם קרובים: א"א, כלתו, זכר ובהמה, ורק אח"כ מדבר מאיסורי הקרובים.

והנה בביאור הענין יש לנו להקדים, כי סדר התורה הוא בצורה של סדר מאורעות וכאילו המה אשר נובעים מקרב האיסורים והצוויות. ולמרות שהאמת הוא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ובאמת זאת התורה כולה ואין לומר שצווייה ח"ו בבחינת דיעבד מאחר שחטאו ישראל, והכל מחוייב הקיום לתחילה, וכאילו ניתנו כולם בסני. ובעצם באמת זהו הנכון לומר, שניתנו בסני, אמנם זהו רק לענין השרשים והיסודות, ואילו הנמנה בתיבות ברורות היה עשרת הבלתי נרצה. ואך על מנת לבאר לישראל את היוצא מכל זה למעשה, היה על ישראל לעבור את ארבעים שנות המדבר על כל מסעיהם. ועל ידי כך שיעברו נסיונות אלו על ידי טבעם כבשר ודם, יהיו המצוות המתפרשות לאחר מכן כאילו היו מובנות מאליהם וכאילו זהו מקומם. דהיינו שיש לנו לומר ש"פרשת אחרי מות" אינה יכולה שתבוא כי אם אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' באופן הבלתי נרצה, ובוואו חשבון, הרי היבטים מוכרחים היו שיקרו דווקא כך, שראשית יהיה היכן להתקרב לפני ה', ואחרי כן יהיו הגדולים ביותר בישראל שיתקרבו,

בפרשתינו אנו קוראים את הציווי האלוקי "אל תפנו אל האלילים ואהלי מסכה לא תעשו לכם אני ד' אלהיכם" החסרון של "אלהי מסכה" אינו משום שהם בגדר עבודה זרה עכשיו, אלא לפי ש"תחילתן אלילים הם, ואם אתה פונה אחריהם, סופך לעשותן אלהות" (רש"י).

וכה כתב מרן הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זיע"א (עקבתא דמשיחא): "ואמר אי אלהימו, צור חסיו בו, אשר חלב ונחימו יאכלו, יקומו ויעזרום". בכתובים אלו מבואר, כי בתקופת עיקבתא דמשיחא יעבדו ישראל לעבודות זרות שונות, בדמותם כי העבודה זרה תעזור אותם להנצל מצרותיהם, וכאשר יראו כי עבודה זרה פלוגית לא תעזורם, יתחילו לעבוד לעבודה זרה אחרת, ואחר כך לשלישית וכו', עד אשר יתברר כי כל העבודות זרות הן לא לעזור ולא להועיל, כאמרו: "ראו כי אני הוה", ובהשקפה ראשונה יפלא איזה עבודה זרה יש אצלנו? אבל הדבר פשוט, כי עבודה זרה איננה דווקא צלם של עץ ואבן, כי אם כל דבר שידמה האדם שיש בכוחו להטיב ולהרע, היא עבודה זרה ממש, כי "אין עוד מלבדו" כתיב, ואם יבטחו על איזו כחה ושיטה שהיא תעזורנו, עושה את הכחה הזאת עבודה זרה, וכן אם יבטח האדם על כוחו ועוצם ידו, עושה את עצמו עבודה זרה, עכ"ל.

על פי יסוד דבריו של רבי אלחנן מדוקדקים היטב דברי רש"י תחלתן אלילים הם, ואם אתה פונה אחריהם, סופך לעשותן אלהות - אפילו דבר שהוא כלום אצלו - אלילים, אם אתה פונה אחריו ובוטח בו אתה עושה ממנו עבודה זרה - אלהות.

בהמשך הדברים מעמיד רבי אלחנן תמיהה עצומה. הפסוק אומר "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים", שהקב"ה יעניש את אלהי מצרים, שיעשה בהם שפטים, וכן מבואר נביא ביחזקאל שמצרים תענש, "יען היותם משענת קנה רצוף לישראל", שישאל שמו בה מבטחם, וישאלת השאלה במה חטאה מצרים? הלא ישראל הם אשר שמו במבטחם, אם כן ישראל חטאו, ולמה מגיע עונש למצרים, מה הם אשמים בזה שישאל שמו במבטחם?

אלא, אומר רבי אלחנן: שבאמת אין זה עונש למצרים, אלא שאחד ממפטי התורה "והאלילים כליל יחלף" שכל עבודה זרה דינה להתבטל מהעולם, וזהו מה שכתוב "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים", אף שאלהי מצרים אינם אשמים שעבדו להם, אבל מכיוון שזה עבודה זרה דינו "והאלילים כליל יחלף". ואם כן מכיוון שישראל שמו במבטחם על המצרים, עשו מהם עבודה זרה, ומכיון שנהיה להם דין עבודה זרה, דינם להתבטל מן העולם. ע"כ תוכן דבריו.

מצוי מאוד במחזונו סוגי דברים שונים, בהם יש האדם מבטחו... והרי גם האדם בוטח בעצמו, בזמן שהוא סומך על כוחו ועוצם ידו... או אדם שנמצא בצרה וחושב לעצמו פלוני ודאי יכול לעזור בזה... הוא יוציא אכיל מהסכך הוא הרי יכול לסדר הכל... בכל אלו וכיוצא באלו, עלינו לדעת שכל דבר שהאדם שם בו את מבטחו, או לא רק שהוא עושה ממנו עבודה זרה, אלא הוא גורם שיהיה בכלל "והאלילים כליל יחלף", - שיהיה דינו להתבטל מן העולם!

עלינו להשיב אל ליבנו עד כמה צריך האדם להיזהר ממחשבות אלו, ולזכור שאין אדם שבכוחו להיטיב או להרע לנו בכי הוא זה, ואין לאף אחד שום כוחות, אלא כל מעשינו הם רק במטרה לקיים את חובת ההשתדלות ותו לא, וכדברי מרן "חזון איש" זיע"א: "אבל צריך לזכור שאין בכחנו לעשות מאומה, רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים שמעשה ידינו יכוננו את המבקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים על הצלה הוא פועל יותר מהמתדל".

ברכת השבת שהיא מקור הברכה העורך

וממילא עלול להיות שהם יתקרבו יותר מדי, וזהו שמשא אמר לאהרן חששתי שיהיה שזה אני ואתה, עתה נודע כי נדב ואביהוא גדולים היו משנינו. כלומר שזה בנה אב, לא משנה כמה יגדלו ישראל בקרבת אלקים, לעולם לא יהיה בכחם לדעת מהם גבולות הקדושה, היכן הוא מקומו ית' והיכן מקומינו.

לכן באה פרשת אחרי מות ומודיעתנו כיצד יבא אהרן אל הקדש. **והדברים** נותנים דעת לנכון, כי פרשת עריות של "פרשת אחרי מות" היא באמת פרשת הגבולות של הקדושה - **והיינו** האזהרה - ללמדנו היכן הוא מקומינו הנכון ביחס אליו יתברך, היכן הם גבולות הבית היהודי. ממילא הסדר הוא כל הקרוב קרוב קודם, לומר זהו הגבול, מאחות תתרחק, וגם מאם, וכי' ואח"כ תתרחק גם מכל העריות שאינן קרובות - גם מאשת איש, ובגבול מרוחק עוד יותר מצויים הזכר והבהמה.

ועתה יתישב שכלל זה נכנס המולך כחלק בלתי נפרד, שכן העניין לא ליתן את זרעך ברחוקים הוא אינו כל כך בעיית הקרבה הלא נכונה כפי שהיא בעיית מתן הזרע במקום הלא נכון - מיד לאחר שאמרה התורה שלא ליתן שכבתך לזרע ליטמא באשת איש, ולפני שאמרה התורה שלא ליתן שכבתך ליטמא בבהמה.

והנה אחרי שברור היכן אין להיות, מתחילה התורה ומונה כיצד צריך כן להיות ולחיות. וזהו סיבת מיקומה של פרשת קדושים אחרי פרשת אחרי מות.

פרשת קדושים תהיו הוא קדושת עצם היהודי, שצריך הוא להיות כקדושת הבורא, ושם השאלה תהיה אחרת, דהיינו כיצד הם חיייו של יהודי שעושה כך או אחרת, שיתכן שאכן לא תהיה לו הזכות להיות, והיינו **העונש**. כאן הנושא אינו הגבול, אלא כיצד נמנע היהודי מלהיות מושחת.

הפרשת העריות אשר שם, המולך הוא גולת הכותרת, לידע איך הוא צורת היהודי שאינו משחית ורעו על ע"ז, הרי היא השחתת צורת היהודי הגדולה ביותר. ואח"כ תחת כותרת זו ראשית נכנסות ההשחתות על א"א, זכר ובהמה שהם פחותות בשחיתותם מע"ז. אח"כ מדבר על השחיתות שבשאר עריות הקרובות יותר, שהם פחותות עוד יותר, שכן אין בהן כ"כ משום השחתת הנפש כמו הקודמים ואכמ"ל.

לפ"י יוצא לכאורה שיש שני טעמים הפוכים זה מזה באיסורי העריות: האחד לשמור על שלמות הבית היהודי שלא לערב תחומין ולבלבל את המשפחות (אחרי מות), והשני שלא להשחית את הנפש בנגיעה במה שאינו שלך או בכלל בהפקרות (קדושים). והוא שני הטעמים העיקריים המבוארים בספר מורה הנבוכים, ונפלא הוא.

ויל"ע האם עובר בזה על לפנ"ע.

וגם הוא יקנה לו את הכסף ע"י אחר מדין זיכין לאדם שלא בפניו, עדיין י"ל שהוא יעבור בלפנ"ע משום שמכשילו דקיי"ל בקידושין (פ"ב) דהמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טהה צריך מחילה וכפרה, ועיין תוס' קידושין (ל"ב, ד"ה דמחיל), ועיין בשו"ת תורה לשמה (סימן תז).

ובספר חקי הכסף (עמוד לב) כתב דאם נגנבו ממנו חפצים והוא חושד בפלוגי שגונב והוא עושה כן רק בכדי לזהות מי הגנב וע"י כך יגרישו בעתיד מלהמשיך בגניבותיו, י"ל דמות, דיסוד האיסור דלפנ"ע הוא מפני שמכשילו, משא"כ כאן דזה לתועלתו.

חתן שאינו רוצה לשמוח

כ"ק האדמו"ר מגור בעל "אמרי אמת" זיע"א הסתפק לגבי חתן שאינו רוצה לשמוח כשמשמחים אותו, האם עובר בלפניו עור, ובפסוות נקט שעובר בלפנ"ע. (מובא בספר אוצר מכתבים מבני כ"ק האדמו"ר בעל ה"פני מנחם" זצ"ל ח"א עמוד קטו).

הרב מנחם בארי

רוממות החידוד

עיונים, תמיהות, הערות

לפנ"ע דאורייתא על איסור דרבנן

יל"ע המכשיל את חבריו באיסור דרבנן האם עובר בלפני עור דאורייתא, די"ל דלא גרע מהמשיאו עצה שאינה הוגנת במילי דעלמא שעובר בלפנ"ע דאורייתא, או דילמא כיון דמ"מ מהתורה הוא מותר לא יתכן לעבור ע"ז מדאורייתא. והמנ"ח (מצוה רלב"ד) מסתפק בזה נוטה לומר שעובר מדאורייתא. והאחרונים האריכו למענינם לדון בזה, עיין שד"ח (מערכת ואו כלל כו סימן כא).

האם מותר להניח פתיון

מעשה באחד שרצה לבדוק נאמנות אחד מאנשי ביתו, ועלה בדעתו עצה להניח לו פתיון, דהיינו לשים סכום כסף באיזה חדר במקום גלוי ויעקוב אחריו לדעת אם הוא יגנוב את זה,

פשר שמה של מסכת אבות * המנהג לקראתה וללמוד בה בשבתות הקיץ * ה"סימנים" לקריאת פרק ראשון בכל "סיבוב" * מנהגי ישראל בזה * כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא

משניות אלו נקראו אלה פרקי אבות מפני שנסדרו בה דברי אבות הראשונים שקיבלו את התורה זה מזה משה ליהושע, והזקנים זה מזה עד אנשי כנסת הגדולה, ומשאי והלל, רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו. להודיענו איך היו מעשיהם נבונים, והיו מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה כמו כן ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה (רש"י).

התוי"ט מבאר טעם שמה של המסכת, מפני שהחכמים זכרונם לברכה נקראו אבות שעל ידי דברי התוכחות היקרים שהם מוכיחים לאדם מביאים אותו לחיי העולם הבא וכל המביא את חבירו לידי עולם הבא בהדרגתו הישרה שהוא מוכיח אותו נחשב כאילו ילדו.

וכיון שבמסכת הזאת כתובים כל דברי המוסר והתוכחות שאם אדם מקיימם הוא זוכה לעולם הבא קראו חז"ל את החכמים הנזכרים במסכת הזאת בשם אבות.

"מדרש שמואל" ביאר טעם נוסף: ונקראו אבות לפי שכל דבריה של זו המסכת דברי מוסר ודרך ארץ ומדות טובות שמסרו לנו אבותינו ושהם גופי תורה ככל שאר דברי המסורת שקבלנום איש מפי איש עד למשה מסיני ועל שם שדברי המוסר ודרך ארץ והמעשה הטוב הנאמרים במסכת זו הם אבות לכל דברי מוסר ודרך ארץ שאמרו חז"ל בכל מקום שהוא, וכולם תולדות של הכללים האמורים במסכת זו.

וכן הם דברי הגר"א זיע"א לפי שאמרו חכמים זכרם לברכה שכל הדברים המפורשים בתורה נקראו אבות ורצה התנא להשמיענו שכל המוסרים והעצות שאומרים לנו התנאים במסכת זו ושמשמשים כאן פינה לשאר דברי חכמה ומוסר מפורשים הם בתורה שכל מאמר ומאמר יש לו מקור נאמן בתורה.

מהר"ם שיק בהקדמתו לאבות מפרש: פירשו המחברים שאף אם נהיה כלנו תכמים ונבונים מכל מקום עיקר זכותנו בא רק מכה אברהם אבינו שאם לא הוא לא היה נשאר מן התורה שריד ופליט שכל כך היה חדור משוקע בטומאה בימיו ואם בן גם הנהגות טובות שנהגו רבותינו הקדמונים תנאים ואמוראים היה בזכות אבות הקדושים שהם בקשו והשתדלו שיצא מהם עובדי ה' מקבלי תורתו ולכן קרא רבינו הקדוש מסכת זו שהיא מלמדת לנו הדרך אשר נלך בה מעתה ועד עולם ומראה לנו עוצם גדולת התנאים שכלם וחסידותם אבות להודיע שכל זה בזכות האבות הקדושים.

מנהג לימוד הפרקי אבות, הוא מתחיל בשבת הראשונה שלאחר הפסח ומפסיק בשבת שלפני ר"ה, למעשה מספיקים את לימוד המסכת ארבע פעמים, וסימנך נפיש, שכן ואמרים כל שבת פרק אחד עד שמסיימים כל המסכת בשבת שלפני שבועות, ומתחילים שוב ומסיימים, ובשבת שקורין פרשת פנחס מתחילין בפעם השלישית, ובשבת שקורין שופטים מתחילים בפעם הרביעית, אך בגלל שאין בין פרשת שופטים לר"ה אלא שלוש או ארבע שבתות, לכן בשבתות האחרונות כופלים ואמרים שני פרקים ומסיימין בשבת שקודם ר"ה.

כתב הטור: ונהגין באשכנז לומר פרקי אבות במנחה, וכן כתב רבי עמרם גאון (ח"ב סימן לה). ובספרד אומרים אותם שחרית. והוסיף רבינו הרמ"א "ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למערב אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף, וכל מקום לפי מנהגו.

בשבתות שבין "פסח לשבועות" בכל שבת לכתב טעם בשם הרב ישראל בן ישראל, לפי שהם ימים מנויים למתן תורה ולכן נמנה אלו הימים, כמו האוהב שהוא ממתין ביאת אהובו מן הדרך והוא מונה הימים והלילות עד שיבוא, ורוב עניני המסכת הם הזירוז על קריאת התורה, ומעשה המצוות.

בפירוש מגן אבות עמ"ס אבות מרבי שמעון ב"ר צמח דוראן מחכמי אלגיר, (ממגורשי ספרד) כותב ונהגו לקרות מסכתא זו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אחר תפלת המנחה בקיץ שהימים ארוכים למשוך לב עמי הארץ לתורה, כי ראוי לסמוך קריאתה לזמן מתן תורה,

בספר לקוטי מהרי"ח כתב: והנה טעם לפרקי אבות דאפשר משום דכתבו דבשבת יעסוק באגדה וברוקח נתן רמז לזה: ברוב שירעפי בקרבי תינחומיך ר"ת שבת ישעשעו נפשי. שישתשע באגדה וטעמים, אך כתבו שיעסוק באגדה המדריכין ליראת שמים.

הלבוש כתב טעם ללימוד פרקי אבות בשבתות הקיץ, שיעסקו בתורה ולהשמיע לעם דברי מוסר ותוכחות ביום הפנוי. ובטעמי המנהגים, מובא מה שנוכר בפוסקים, טעם לאמירתם בימי הקיץ, לפי שהעת ההיא זמן תענוגות בני אדם, לזאת תקנו דברי מוסר ויראת ה' להשיב לב האדם לעבודת הבורא יתברך, טעם נוסף מובא שם בשם ליקוטי הפרדס שנהגו לומר פרקי אבות משה קיבל תורה מסיני, לומר, הרי אנו מספידין בכבודו של משה רבינו שנפטר בשעה זו, כי כן מנהג אחרי שמת האדם מספידין בכבודו ובמעשיו הטובים, ובכך יהיה לו מנוחה טובה.

אחד הפירושים המפורסמים יותר, ואולי המפורסם ביותר על מסכת אבות, הוא ספר מדרש שמואל לר"י שמואל די אוזיידא, מגורי האר"י, בהקדמתו לפרקי אבות הוא כותב: ראוי ליתן טעם למה שנהגו לקרוא מסכתא זו (אבות) בין פסח לעצרת, ומצאתי כתוב בזה וז"ל: למה נהגו בכל המקומות לקרותה בימים שמהם המצות ועד עצרת פרק בכל שבת מטעם לפי שמכאן מתחיל הזמן להתחמם ומתעוררים התאוות הגופניות ויצר הרע מתחיל להשתרר ולהתגבר ומסכתא זו מלאה תוכחות ומעוררת האדם לרדוף אחר כל מהל טובה ומגברת יצר הטוב לב יצר הרע, לכן תקנו ללמד בימים האלו, ועוד מצאתי כתוב, לפי שבעצרת ניתנה התורה והלומד תורה צריך לדעת קודם דרך למודה ואיך יתנהג בה אחר למודה, לכן תקנו ללמד קודם עצרת כדי שיהיה לב כל אחד מישראל מוכן לקבל התורה בלב שלם להתנהג בה כדת וכשורה, ואני אומר כי בהיות הימים הללו ימי דין כי באלו הימים מתו תלמידי ר"ע וזה זמן שמדת הדין מתוהה בעולם, ולכן כל אדם ירא וחדר דברי הימורים והתוכחות הללו לבלו ואף גם זאת כי האדם נכנע קצת באלו הימים שנוהג בהם מנהג אבילות שנהגו העולם שלא להסתפר באלו הימים וגם שלא לישא אשה ובהיות לב האדם נכנע קצת ישמע ויתנהג על פי מדות הללו ששננו בזו המסכת בימים הללו יותר מכל ימות השנה.

בפתיחה לפירוש רבינו יצחק ראש ישיבת וואלאזין על מסכת אבות כתב טעם ללימוד פרקי אבות בשבתות הקיץ: כי בזמן הקיץ האדם מתחמם והזמן מוזג והבריאה כלה צדויה בפרחי הוד ופרי הדר המעוררים את החושים והתאוות ועל ידי זה עלול האדם לבא לכמה חטאים רעים ע"י הטיול בגנים וכחאי גוונא יבא לידי ביטול תורה ומראית עיניו יוכלו להביאו לשאר חטאים כי עינא וליבא תרי סרסורי עבירה וכן כל המדות הרעות יגברו ע"י חימום הדם כמו הקנאה התאוה והכבוד ביותר,

כי לכן נקרא בשם כבוד כי הוא מעורר בחומו את המדה הנשחטה הכבוד באדם ובאמת צריך האדם להיות עניו ושפל רוח מאוד אשר ע"כ צריך האדם לקחת בימים האלה תרופות להשפיל גאותו וכבודו ולהשקט את הכח המתעורר ע"י מאמרי מוסר ולמודי דעות ומדות ישרות וזה יושג על ידי אמירת המוסרים היקרים ולמודי המדות הנפלאים שבמס' אבות, וכמאמרם ז"ל האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דאבות.

רוממות המעשים

סיפורים ועובדות לשולחן שבת

הרב שלמה לך

ואהבת - לא לפגוע

שאלו את מרן ה"חזון איש" זיע"א: מתי ובאיזה מעשים האדם מבטל את מצות "ואהבת לרעך כמוך"? והשיב: הרי רואים בחז"ל שעיקר המצוה היא בדרך השליה, "יעלך סני לחברך לא תעביד", וזהו עיקר העניין של "ואהבת לרעך כמוך" אמנם מצוה קיומית היא לסייע לחבירו באופן חיובי בגוף ובמומן, אבל ביטול מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא כשהאדם פוגע בחבירו. זהו עיקר החומרה והקפידה - שלא לפגוע בזולת.

אחד ממקורביו שצריך מהי דרגת השיא שאדם יכול להגיע אליה בעולם הזה? והשיב: לעבור את השבעים שנה מבלי לפגוע בבן אדם!

אני ה'

התורה אומרת "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". היה אומר הגה"צ רבי שלום שברדון זצוק"ל: לימוד גדול מלמדת אותנו התורה כאן, ואהבת לרעך כמוך זהו מצוה כל כך גדולה, ומובנת לאדם, הוא עלול לחשוב שהכל לפי הבנתו, ובכל מצב... בא "אני ה'" ואומר שצריך שזה יהיה לפי גדר ההלכה בלבד, ולא לסטות כי הוא זה מכל הנפסק ב"שולחן ערוך" בשל "ואהבת לרעך כמוך".

ואם מתעקש האדם לדבוק ב"ואהבת לרעך כמוך" - בלי השולחן ערוך - הרי הונית ושכת את ה"אני ה'", וזהו ממילא אהבה זרה...

"אני ה'", הוא שמורה לנו עם מי להתחבר, ויהיה בזה מצוות ואהבת לרעך כמוך, ועם מי נתחבר ולא יהיה בזה מיהא אלא ההיפך...

האדם עלול לחשוב כמה נעלה הוא המצווה "ואהבת לרעך כמוך" אך ואתחבר לאותו אדם מסכן שאין לו חברים... כולם בדלים ממנו מפני התנהגותו הרעה, מפני דעותיו הפסולות... אומרת לנו התורה "ואהבת לרעך כמוך" - "אני ה'", אם על פי תורה אסור להתחבר לכוזה אדם - פה לא נאמר "ואהבת לרעך כמוך" כאן האהבה אסורה!

אהבת ישראל!?

בימי מלחמות הרתת בארץ ישראל, כנגד נסיונות הציונים ושותפיהם לעקירת התורה, והעברת ילדי ישראל מדרך התורה, היו כאילו שבאו בטענות איך אפשר

להתקיף את הציונים - עוקרי התורה? מה עם "אהבת ישראל"?... אז אמר מרן הרב מבריסק זיע"א לאחד ממקורביו: מי שבא מדבר אתי אודות "אהבת ישראל" יודע אני בבירור שלשה דברים: א. שהוא שונא את השי"ת... ב. שהוא שונא את התורה... ג. שהוא שונא יהודים כשרים...

מורא מקדש

בגמ' יבמות (וב), דרשו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמור במקדש לעולם. מעתה גם בזמן שאין בית המקדש קיים, ומאחר וכולנו טמאי מתים, יש איסור כרת על כל מי שנכנס בטומאה להר הבית.

כידוע, היה הנציב העליון הראשון שנתמנה להיות המושל הראשון על ארץ ישראל שנשלטה על ידי האנגלים בין שתי מלחמות העולם, יהודי בשם הרברט סמואל, שהיה שומר מסורת, ואף נהר מלחלל שבת בפרהסיא. והיה הולך בשבת רגלי, מארמונו באגוסטה ויקטוריה בהר הצופים, עד לחורבת רבי יהודה החסיד.

שכמרן הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל נפגש עמו בפעם הראשונה לאחר התמנותו בתפקיד הרם של הנציב הראשון לארץ ישראל. ביקש ממנו רבי יוסף חיים לקבוע שלטים בכניסות השונות של הר הבית המזהירים על איסור הכניסה למקום המקדש.

מלווי של רבי יוסף חיים תמהו מה ראה על ככה, לעורר ענין זה כבר בפגישה הראשונה? בו בזמן, שאותה בעיה לא נראתה כדחופה באותם הימים, כי בין כה שום יהודי לא העיז כמעט להכנס להר הבית מחשש פגיעה מצד הערבים. ופרט שבאותה שעה נצבו בעיות הרבה יותר דחופות בחלל עולמה של היהדות החרדית.

הסביר רבי יוסף חיים: כי הוא אמנם יודע שקיימות בעיות דחופות יותר. אלא שכוונתו היתה לרמוז לנציב העליון, כי גם לו בתור יהודי אסור ליכנס להר הבית, ובמיוחד בתפקידו הרשמי בו הוא מחזיק...

כתשובה לכך, ביקש ממנו הרברט סמואל להגיש את הבקשה בכתב. וכך פנה אליו מרן הגרי"ח זוננפלד במכתבו: "הוד מעלתו הנציב העליון של ארץ ישראל, סיר הרברט סמואל הי"ו. הנני מרשה את עצמי לבקש בזה שיון מאת הוד מעלתו לקבוע שלטים אצל שערי הכניסה של מקום המקדש, בכתב עברי, יידיש וספרדית, להזכיר את בני ישראל שלא יכנסו למקום המקדש. כי בזמן הזה חסרים לנו אמצעי הטהרה המכשירים את האדם להכנס למקום המקדש, ועל כן אסור לשום בר ישראל על פי חוק התורה להכנס למקום הקדוש הזה..."

ועיני צופיות הם למרחוק...

על תיבות "לא תגזול" תירגם אונקלוס "ולא תיגס". ויש לעיין, כי במקומות אחרים על לשון "גזול" תירגם אונקלוס בענין אחר, כגון לעיל (הכא) "או בגזול" - "או בגזולא", וכן (שם, כג) "והשיב את הגזלה אשר גזל" - "ויתייב ית גזלא דגזול". וצריך ביאור, מדוע כאן בפסוק לפנינו תירגם אונקלוס "גזול" בלשון "תיגס"? ביישוב הדברים אמר הגאון רבי דוד מינצר שליט"א, מר"י "כנסת יצחק" חדרה: בגמרא ב"מ (א,א), הגשו, למה אמר הכתוב לאו בגזילה, הלא ניתן ללמוד איסור גזל מריבית והונאה? ומתרתת הגמרא: "אמרי, הכי נמי - אלא לאו בגזל למה לי? לכובש שכר שכיר".

הרי מבואר, שהגאון בפסוק לפנינו "לא תגזול" אינו מתייחס לגזילה ממש, אלא נאמר כנגד הכובש שכר שכיר. ואכן על הפסוק (לעיל הכא) "או עשק את עמיתו" תירגם אונקלוס "או אניס ית חבריה". ומעתה מבואר היטב, כי כאן כשנאמר "לא תגזול" כנגד עושה שכר שכיר, יפה תירגם אונקלוס "לא תיגס", ולא כבשאר מקומות בלשון גזל.

"לא תשנא את אחיך בלבבך וגו' ואהבת לרעך כמוך" (יטי-ז,יח)

מרבא ה"בית הלוי" זיע"א (יא"צ ד' אייר) היה נתון פעם בצער גדול על רב קהילה אחת שסבל מרדיפות נוראות והצקות של ה"בעלי בתים" בקהילתו, וזאת לאחר שהללו מיררו את חייו, הלשינו עליו בפני הרשויות ופערו עליו פיהם בדברים נוראים. ואמר ה"בית הלוי" כי התנהגותם של אותם רודפים מבארת לו את טעם הדבר, מדוע כתבה התורה ג' אזהרות בג' אופנים שונים:

א. "לא תשנא את אחיך בלבבך". ב. "ואהבת לרעך כמוך". ג. "אלהים לא תקלל" (שמות ככז), ופירש"ש שם - "אזהרה לקללת דיין".

ויש לבאר את סגנון הנוסח בכל פסוק ופסוק: הנה בדרך העולם יש אחווה ואהבה בין אחים, אולם פעמים ואהבה זו מתערערת ומתערורת לה "שנאה" (ר"ל). על כך באה התורה להזהיר, כי אמנם כמעט לא שייך לתבוע מהם שיחזרו ל"אהוב" זה את זה, אך מכל מקום מצוה עליהם הכתוב כי לכל הפחות "לא תשנא את אחיך בלבבך" - עיקר את השנאה מקרבכם.

אמנם בין סתם איש לרעהו, גם כאשר אין ביניהם אהבה טבעית, מכל מקום מצווה התורה "ואהבת לרעך כמוך" - לעורר אהבה בין איש לרעהו. ברם, כאשר מדובר ברב או בדיין, שם כמעט לא ניתן למנוע מה"בעלי בתים" את השנאה אליו, על כן התורה מצווה כי לכל הפחות יעצרו ברוחם ובלשונם שלא לקללו... ולכן בא ציווי התורה בלשון זו: "אלהים לא תקלל" - "אזהרה לקללת דיין"...

מרון הגרמ"ש שפירא זצוק"ל ר"י "באר יעקב" (יא"צ א' אייר) כותב בספרו "זהב משבא" כך:

בעמדי לפני רבנו הרב מבריסק זללה"ה בבואו ארצה סיפר, שבא אחד לפניו והתאונן על ספרים הרבה הנדפסים ביגיעתו בשו"ת, ואמר שצריך היה לתקן שכל מחבר יבוא עם ספרו לפני רבנו הרב וינקה את התבן מן הרב, וכך יהיה נדפס רק שליש מהחיבור... ורבנו הרב השיב לו, אדרבה, אז יתווסף עוד שליש לספר... כי לא זו בלבד שלא ימעיט המחבר מחיבורו ויניח הכל כשהיה, אלא גם יביא את דבריו ויוסיף לישא וליתן בהם כדי לקיים דבריו, ועל כן טוב יותר שלא יבואו.

ואמר עוד, שכלל קשה לו להתוכות עם אלו שעל כל דבר שחידש אביו הגדול רבנו חיים הלוי זללה"ה מבקשים הם תרפ"ט ראיות. והרי כל דבר הוא מסקנא דשמעתא של שקלא וטריא ארוכה ועיון מרובה וחידושים רבים שנאמרו באותו ענין כל ימי משך תלמודו. ומזה נתיסדו לו דברים יסודיים, עתה לך והראה להם מקורם... ובפעם אחרת אמר לי, שאין דמיון כלל בינינו לבין היגיעות הנוראות ומוחו הכביר והנפלא של אביו רבינו הגדול שהוא היו לו שני סדרים ביום של שש שעות כל אחד, ובכל סדר היה לומד שלושים גפ"ת, רמב"ם, טור, בית יוסף, וכל מה שהיה צריך לחשוב היה חושב במשך שש שעות אלו].

והביא דרך משל באחד שבא לפניו לחקור בדיון "כלאי הכרם" דנאסר רק בהוסיף מאתים, אם הוא משום דבפחות מזה בטל איסור כלאים, או דכל עיקר איסור כלאים הוא רק במאתים, ובפחות מזה ליכא חפצא דאיסורא כל עיקר. ואמר רבנו הרב, שהרי הדבר פשוט כן דחפצא דכלאים הוא בכל שהוא, אלא ששש פחות ממאתים משום ביטול הוא.

וכדברי רבנו הרב מבואר ברש"י (פסחים כה"א ד"ה המעביר) יעו"ש. ומה שנראה לכאורה מדברי הרמב"ן בריש בבא בתרא שדן כהצד השני. שכתב דהיינו טעמא דעד שלא הוסיף מאתים לא אמרינן קמא בטיל משום דכלאים היתרא הוא והיתרא לא בטיל. ומשמע דבפחות ממאתים לא הוי כלאים כלל כי אם חשיבא היתרא בלע ולא משום ביטול, יעו"ש.

וכבר ביארנו ב"שערי שמועות" שם דאין כוונתו לעיקר איסור כלאים, דחפצא דאיסור כלאים, דהיינו תערובת דשני המינים, בתערובת כל שהוא איכא כבר איסור כלאים, ומה שלא נאסר בהאיסור משום ביטול הוא ודאי, וכדברי רבנו הרב זללה"ה, אלא דכל זמן דאין הכלאים נאסרים, אם גם מטעם ביטול הוא, הרי חשיבא התערובת היתרא, ולא בטיל, ומשו"ה חוזר וניעור איסורו לכשיוסיף מאתים. יעו"ש.

נדוניה רק לפי המחוננים, היא היתה עד אין קץ, אבל מה נעשה שאתה החתן באמצע...

רוממות התורה
חיוק התורה

לקראת תחילת זמן הקיץ הבעל"ט בהיכלי הישיבות והכוללים, הננו להביא דברי חיוק נלהבים מכבשונו של הגרמ"ש שוליונגר זצוק"ל, אשר נשא ברבים אודות יסוד קיום העולם כולו על ידי התורה הקדושה ולומדיה, אשר אך ורק בזכותם ובזכות תורתם, קיים העולם וכל אשר בו.

בנין וקיום העולם רק בזכות התורה

עיקר העיקרים שאת זה כל יהודי ינק מחלב אמו, ומיום עומדו על דעתו הוא יודע - שאין לעם ישראל קיום אלא רק עם תורה בלבד, ושכל הקיום שלנו הוא אך ורק בזכות לומדי התורה! זה הא' ב', ומבלי זה יהודי לא יכול לצאת לאויר העולם. כל העולם כולו וכל ההנהגה של העולם נקבעת רק לפי זה; כשלומדמים חזק אין פורעניות בעולם, וכשהתורשים בלימוד - כשעושים אנגריא בתלמידי חכמים, יש צרות. כשיושבים ולומדים זה בנין העולם וזה תיקון העולם וזה הצלת העולם!!! וכיון שבעיקר הזה כל כך מכרסמים ומכרסמים, הכל כל כך לא טבעי, כל מה שבשטח המח - בשטח ההשקפות - נהיה כל כך לא טבעי.

אחרי ההקדמה הזו נספר סיפור שיספר הבריסק רב. התאריך שהרב מבריסק ז"ע סיפר את הסיפור הוא או שלהי חשון או ראשית סתיו תשי"ז - והימים ימי 'מבצע קדש'. הצעירים כנראה לא זוכרים, אבל מי שקצת יותר מבוגר זוכר, שלפני כמעט שלשים ושלוש שנה בסוף חודש חשון היה 'מבצע קדש' ומבצע סיני'. היו אז כמה ימים שהיו הצלחות גדולות. [אח"כ החזירו כמעט את הכל... ומה שהשאיירה היה פתח לעוד מלחמה. אנחנו במצב תמידי של מלחמה, אחריתו מי ישרונה]. בזמן שיש הצלחות יש יהודים משלנו שנהיים מטושטשים. יהודי אחד מבני ברק בא לשאול את הבריסק רב משפט אחד: מה אומרים? ועל זה הרב סיפר לו סיפור.

לסבא של הבריסק רב - ה"בית הלוי" (שיום פטירתו חל בשבוע הבא, ד' באייר), האבא של רבי חיים בריסקר, היו עוד בנים מלבד רבי חיים, ויהי היום, ואחד מבני ה"בית הלוי" הוא ה"בית הלוי" עשיר, והוא זכה לשדך את בתו עם בן של הגדול הדורי רבן של בני הגולה - ה"בית הלוי" - מחותן כזה חשוב, אז הוא הבטיח הרבה כסף. ויהי היום, וה"בית הלוי" רואה, שבנו החתן זה שהובטחה לו הנדוניה הגדולה קצת במצב רוח מרומם, דעתו זחה עליו בגלל שהבטיחו לו כזו נדוניה גדולה. ה"בית הלוי" הקדוש רצה קצת למתן אותו, קצת להרגיע אותו שלא תזוח דעתו עליו. הוא אמר לו: תשמע בני היקר, וכי אתה חושב שהנדוניה הגדולה שהמחותן הבטיח לך זה בגלל שאתה החתן, זה הרי בגלל שהוא זכה להשתדך עם ה"בית הלוי". הוא הולך ברחוב ומספר שהבת שלו נהיתה כלה אצל ה"בית הלוי" זה כדאי לו, ולכן הוא הבטיח לך כזה סכום כסף גדול בשביל הנדוניה. החתן, בנו של ה"בית הלוי", היה גם כן חריף, והוא אמר ל"בית הלוי": אבא, אם את הנדוניה הגדולה היו נותנים בגללך, היה צריך לתת פי אלף. אמר לו ה"בית הלוי": אתה צודק, בעצם בגלל שאני המחותן הנדוניה היתה צריכה להיות פי אלף, אבל מה נעבך נעשה שאתה החתן באמצע... אם היו נותנים

כל הנסים רק בזכות לומדי התורה

הרב מבריסק בא לומר בזה משהו בקשר לענין שעמד על הפרק - שבאו לשאול אותו עליו, ואני מאחל לעצמי [אינני אומר דעות לאף אחד] שאזכה כל ימי להיות דבוק במחשבה הזאת, ובפרט ביום תשעה באב שאם חס וחלילה משיח לא יבוא נשב על הרצפה, ונחשוב מה זה יומפני חסאינו גלינו מארצנו, ומה זה 'השיבנו ה' אליך ונשובה', ומה צריכים לתקן בהשקפות ובעדות, כי כל לבבות דורש ה', אז אני מאחל לעצמי שאלו יהיו המחשבות שלי. ואם משהו מהנמצאים כאן גם מעוניין - בבקשה, ומי שלא רוצה אינני מעוניין להשפיע על אף אחד... אנחנו מדברים רק לאנשים פשוטים שיוצעים שביוב ובשמים זה תרתי דסתר].

אמר הרב מבריסק - אלו דברי קדשו: כל הנסים הגדולים והעצומים, שה' יתברך עושה לנו היהודים כאן בארץ הקודש שאנחנו נשארים קיימים, זו נדוניה גדולה, ואת הנדוניה הגדולה הזו הקב"ה נותן אך ורק בשביל המחוננים, ומי הם המחוננים? אמר הרב מבריסק אלו שיושבים ולומדים תורה מתוך הדחק. הם המחוננים האמיתיים שהשידוך בין קוב"ה וכנסת ישראל מתקיים דרכם, ורק בזכות כאלה מחוננים יקרים ה' יתברך נותן נדוניה כזו גדולה - את כל הנסים הגדולים כאן בארץ הקודש, מה שאנחנו רואים איך שאנחנו מתקיימים וכל המסתעף. ומרוב התרגשות, הבריסק רב אמר שזה בזכות יהודים כמו ר' שניאור פרידמן ר"י וועלועל צ"צ"ק. אלו שתי דמויות ירושלמיות של תלמידי חכמים צדיקים מופלגים, שוקדים בתורה מתוך הדחק, שכאשר הם אכלו ארוחת בוקר - אם הם אכלו בכלל... - הם לא ידעו אם תהיה להם ארוחת ערב. ובזכות מחוננים כאלה הקב"ה היה נותן נדוניה הרבה יותר גדולה - כמו שאמר ה"בית הלוי", מחוננים כאלה שיום נדוניה פי אלף אלפים יותר, ומה הנדוניה הגדולה שהיתה ניתנת לנו בזכות מחוננים כאלה? שלא היתה נשפכת אפילו טיפת דם אחת של יהודי!!!

אמר הרב: בזכות המחוננים האלה הקב"ה היה עושה נסים מבלי שתשפך אפילו טיפת דם אחת של יהודי, אבל מה אפשר לעשות שנעבך יש כאלה חתנים...! עד כאן דברי קדשו. ומי שרוצה להתרומם קצת ולגדול קצת, שיחרוט את הדברים היטב על לוח לבו.

ה'ניטורי קרתא' האמיתיים

זו ההשקפה שלנו, כך למדנו מרבותינו ברוך ה' וזה עד משה רבנו מסיני; שהנדוניה שהקב"ה נותן זה רק בשביל לומדי התורה. אנחנו מאמינים אמנות אומן, ואנחנו יודעים שכל אחד שמתחזק בשקידת התורה, וכל אחד שקובע את אהלו במקום תורה, וכל אחד שמוסיף עוד ועוד - הוא נהיה מהמחוננים האלה של הקב"ה שבזכותם אנחנו קיימים.

דוממות השבת

החוק שבת קודש

לרגל יום היא"צ העשירי
למרחם הגרמ"ש שפירא זצוק"ל
ראש ישיבת באר יעקב
מובא בזאת תאורה של אחד מתלמידיו שליט"א,
עובדות והנהגות של יום השישי והשבת קודש
במחיצתו של מרחם זצוק"ל

כבר בתקופת לימודו בישיבה הקדי' דלומזא היה רבינו זצוק"ל נראה ביום שישי עם בוקר מיד אחר תפילת שחרית כשהוא לבוש בבגדי השבת ויושב ברציפות עד כניסת השבת ולומד במרחץ ובחיות עצומה בקולו הנעים והערב, כאשר הוא ממשיך בשקידתו אף בליל שבי"ק עד לשעות המאוחרות של הלילה, וכך גם ביום השבת.

לימים ציין בהתרגשות תלמיד הישיבה דאז רבי יצחק וטרמן זצ"ל ר"י אוהל יעקב בב"ב, החיזוק העצום שהביא לבני הישיבה, המה האריות דליטא, בשקידתו העצומה שהייתה לשם דבר. אף בכנהו כראש ישיבה והתגורר בבני ברק, היה מתיישב כהרגלו לאחר תפילת שחרית ככולו וואלזיך ברח' נחמיה בב"ב כשהוא לבוש בבגדי השבת, ולומד עד כשעה לפני כניסת השבת, מלבד חצי שעה בה היה מזדרז לביתו על מנת לסייע בהכנות לשבת, כשמיד היה שב לתלמודו.

קבלת שבת מוקדם

ואף בשנותיו האחרונות היה יושב כשלוש בבגדי השבת כשעתיים לפני כניסת השבת ומקיים מה שפסק הרמב"ם (פ"ל שבת ה"ל) "וישב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך". ולומד פרשת השבוע בעיון, תוך הקפתו על זמן הדלקת הנרות כשעה לפני השקיעה. לקבל שבת בישוב הדעת ובמנוחת הנפש. ואף לאנשים שבאו לשפוך לפניו את לבם על צרותם ל"ע, ובקשו לברכתו ועצתו, אמר "על ידי קבלת שבת מוקדם זוכים למקור הברכה, כנאמר "לקראת שבת לכו ונלכה" - כי היא מקור הברכה", - דבכדי לזכות למקור הברכה השבת לכה "לקראת שבת לכו ונלכה"...

הכנת השיעורים

בימי שישי ושבת ידעו תלמידיו שבזמן זה מכין רבינו זצוק"ל את השיעור כללי שמוסר ביום א', ואין להפריעו בשום ענין. ופתק היה תלוי על דלת חדרו כי לדופקים בשער לא יענה בתשובה בשעות אלו אלא אם כן הדבר דחוף ביותר. סיפר בנו שליט"א בהספדו הביחלה של ישיבת ליקוד, כי פעם סיפר לאביו רבינו זצוק"ל כי תורתו נלמדת בעולם כולו מתחלתו ועד סופו, ונעה רבינו ואמר "את עניי ואת יגיע כפיי ראה אלוקים", הכנתו שיעור ביום חמישי עד שלוש לפנות בוקר, וכן בכל השבת ובמוצ"ש עד שלש לפנות בוקר ביום ראשון כל היום, ועברב מסרתי השיעור"...

כספפרו ואת לאחד מגדולי דורנו שליט"א התבטא דנמצא א"כ כי "קונטרס הביאורים" מסר של שבת תורה, וכפי שזעק רבינו זצוק"ל בגודל יקרת ענין לחדש חידושי תורה בשב"ק. "וא"כ, תלמוד תורה בשבת אינו משום שהוא יום פנוי ללמוד, אלא זו סגולה מיוחדת של שבת שהוא יום של מנוחת הנפש. וסגולת התורה שהיא ג"כ מנוחה - זה ממש זיווג המתאים ביותר כדי לזכות לקבל את ברכת השבת בתורתו - שממנו תתברך תורתו של כל השבוע. זאת היא עבודת הלימוד של השבת". ע"כ דבריו הקדושים.

קדושת השבת

שאלוהו תלמידיו על הרגשת קדושת השבת עם כניסתה, אם אפשר שהוא ענין פסיכולוגי וכדו' בלבד, וביטל בתוקף וביאר, כי היא הרגשה אמיתית של מי שידוע להעריך קדושתה של השבת אשר היא גדולה עד אין קץ. הקפיד ביום שישי לטבול לכבוד השבת, באומרו לבנו שליט"א שע"י הטבילה כבר אפשר להרגיש קדושת השבת, כפי שכתב החיי אדם בהלכות שבת שכבר לאחר הטבילה זוכים לנשמה יתירה, ובשיחותיו בישיבה היה אומר: "הנה החיי אדם חי אך לפני כמאתיים שנה, וכבר בערב שבת הרגיש את הנשמה יתירה שלו, והוא מעיד שכל אחד יכול להרגיש כך"...

הארת פנים בשב"ק

את קבלת שבת אמר רבינו זצוק"ל בביתו במיתנות ובנעימה, כשעל פניו נטובה ארשת עילאית של שבת מנוחה, ונתלמדיו סופר על רבי ישראל יעקב המשגיח דברנוביץ הי"ד שבשבת היה קשה לזהותו מפני אור פניו שהקרין בצורה מיוחדת, וכששאלוהו תלמידיו אם בדורנו שייך גם לזכות לכן, הביא משי"כ החיי אדם בהלכות שבת מחז"ל הקד' כי אינו דומה קרום פניו של אדם בחול מבשבת, המשיכו התלמידים ושאלו אם אפשר לראות זאת בחוש, והשיב לאלתר תסתכל במראה ותראה"...

ואף בעת מחלתו האחרונה בה שכב על מיטתו כשכמעט ואינו מגיב לסובביו, ומצבו נראה בכי רע, מעידים מקורביו כי בשבת נשתנה אור פניו וניכר בו קדושת השבת.

סעודת שב"ק

לא נהג לשיר בביתו "שלום עליכם" באומרו כי לא קיבל מאבותיו לשיר זה, אך כשהתארח על שולחנתו תלמיד שאלו למנהגו בביתו, וכשנענה כי נוהגים לשיר, היה שר עימו, אך הקפיד שלא לשיר "ברכוני שלום", וטעמו עמו כי בקשת ברכה מבקשים מהקב"ה בלבד ולא מהמלאכים.

בשולחן השבת

מספר אחד מתלמידיו שליט"א זכיתי ורבינו זצוק"ל קרא לי ולחברי אחר התפילה בשב"ק והזמינינו לסעוד על שולחנו, אחר הקידוש קם רבינו זצוק"ל ליטול היידיים בעוד מבני הבית עדיין יושבים סביב השולחן, אנו התלמידים כמובן קמנו עמו ליטול היידיים, וכבר שבנו לשולחן ועדיין המה יושבים, רבינו זצוק"ל יושב וממתין ואינו מרום בכי הוא זה, ריגשותי גברו בקרבי, רבינו ראש הישיבה, גאון ישראל, יושב ומצפה, והמה בשלהם - עד שקמו מעצמם ונטלו ידיהן, לימים כשסיפרו זאת לאחד המשגיחים שליט"א יצא מגדרו בהתפעלות באומרו לתלמידיו, "גדולות כזו במידות, מסתמא אנו לא נתבע עד כדי כך".

כפא שעדו אורחים על שולחנו, אחר שקידש היה בגודל אצילות נפשו מוזה קודם לכוסותיהם מן הגביע ורק לאחר מכן שתה בעצמו מן הגביע.

כשהיה בוצע הפת ומחלק ליושבי השולחן, הקפיד לקחת את הפת הראשונה ולהביאה למקום מושבה של הרבנית תלמיט"א, בכדי שלא יעבור ידי כל המטובין.

הקפיד לומר על השולחן דברי תורה באגדה בלבד בכדי שכל המסובין יבינו, ואף הרבנית תלמיט"א פתחה פיה בחכמה מהגיגי ליבה, כשרבינו זצוק"ל מתענג על דבריה

כמו כן למדו על השולחן בספר "הלכות לשון הרע" לנתיבות יניו כסדר.

הקפיד בכל סעודה לשתות יין בתוכה, לקיים מה שפסק הרמב"ם (פ"ל מהל' שבת ה"ט) "וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין".

כשהגישו לפניו המרק היה מציין כי אפשר להתחיל לאכול גם כשהרבנית עדיין עסוקה בהגשת האוכל למסובים, מאחר וזהו רצונה שלא יתקרה, והקפיד בכל פעם שהיה אורח שלא שמע מכך היה חוזר ומדגיש כן.

כמו כן הקפיד להודות על מאכליה הערבים, ופעמים היה מתבטא על החמין שהגיש הרבנית תלמיט"א "במקומות רבים בעולם הייתי, והיה מונה מקומות אמריקה אנגליה שוויץ וכו' וכו' אך זולנ'ט כזה מעולם לא טעמתי". וכשפעם נהרץ הצולניט ציפו בני הבית לראות מה יאמר, הפעם - "רבעצין" אמר רבינו זצוק"ל כשהוא טועם מן המאכל שהוגש לפניו - "זיבורית דידך כעידית דעלמא".

קריאת התורה

כל חייו הקפיד לעמוד בקריאת התורה, ואף לעת זקנותו, כשרבו עליו הלחצים מצד מקורביו שסכנה הוא לבריאותו, ביטל ונותר איתן בדעתו שיש לעמוד, אך כשנחלש ביותר וגברו הלחצים מחשש לבריאותו, הסכים לשבת. [במאמר המוסגר - וזאת רק לאחר שקיים התרת נדרים, ע"י ג' מתלמידיו, ובראשם בנו שליט"א, ובני הישיבה המתניו אחר העמידה בתוך תפילת שחרית עד שיערוך רבינו זצוק"ל את ההתרה לנדרו, ורק אז החלה קריאת התורה].

קידוש

נוהג היה בישיבה בתקופת היותה בהר נוף, לקדש מיד לאחר התפילה בדברי מאפה, במעמד רבינו זצוק"ל שנשנא מדרבותיו, ואף שר עממה מנגוניו הערבים המלאים דביקות וכיסופין, עליהו המשגיח הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה וללה"ה נהג לומר כי שיריו וניגוניו של רבינו ותורתו חד הם, ואמר כי נגיניו אלו מקורם בהר סיני יחד עם תורתנו הקד', והביא המשגיח מהספרה"ק ש"עולם הנגינה הוא הקרוב ביותר לעולם התשובה", והיינו שע"י הנגינה שייך בנקל להתעורר לתשובה, וכעין זה אמר רבינו זצוק"ל משמיה דאדוננו הגר"א כי עולם הנגינה גבוה הוא עד מאד... והוסיף כי ההנאה מנגינה אין לה שייכות לגוף כי אם לנשמה, ובוזה ביאר רבינו זצוק"ל בשם החפץ חיים את פירוש הפס' "שירו לו זמרו לו", להפנים כל השירה וכל הזמר - "לו"...

אחר הקידוש התקיים בישיבה סדר של שעתיים, כאשר בני הישיבה שוקדים על תלמודם, ורבינו בראשם יושב עם החברותא שיחי' והוגה בתורתנו הקד' עד לסיום הסדר, שאז עלה רבינו זצוק"ל לסעוד בביתו כשנוהג להזמין לביתו שניים מבני הישיבה לסעוד על שולחנו.

סעודה שלישית

לתקופה מאוחרת יותר הונהג שמיד אחר התפילה סועדים בני הישיבה את סעודת השבת, ומאז החל רבינו זצוק"ל להופיע בסעודה שלישית, מיד אחר תפילת מנחה בישיבה הקד' נכנס רבינו זצוק"ל מלווה בתלמידיו אל חדר האוכל, -שעת רעוא דרעוין- ראש הישיבה פותח בניגון "מה אהבתי תורתך" בלחן המיוחד כפי שנתחבר לו בעת תלמודו אחר שעות של עמל ויגיעה עצומה פרץ לו הניגון מאליו מתוככי נשמתו, "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי"... לפתע עוצר רבינו זצוק"ל השירה ושאל לתלמידיו האם כשאתם אהב גלידה יאכל כל היום גלידה? והרי אחרי שיאכל וישבע ממנו שוב אין תאב לו, אלא אמר רבינו "מה אהבתי", יש כאן זעקת גוועלד, אוי, עד כמה אני אוהב את התורה שזו אהבה ללא מצרים, וא"כ בודאי שכל היום היא שיחתי, שכל שיחתי לו היום ואפילו בדברים בעלמא הכל זה תורה!", וחזר שוב ופצח בניגונו הערב, אוי, מה אהבתי תורתך... כשתלמידיו נסחפים דביקותו, - ואז מיד עובר לעשייתו פותח רבינו זצוק"ל את אוצרו מחידושיו על התורה באגדה והלכה אשר ברובם נדפסו בספרו "זהב משבא" עה"ת, ובני הישיבה מצטופפים עושים אוונם כאפרכסת לשמוע דברי חכמים, מוסר זקנים מתורת רבם הגדול. **אכן** זו לא יביץ, מי שלא זכה, לא ראה - לא יביץ, מה נהדר מראה רבינו זצוק"ל כשכולו אפוף חדרות דביקות עילאית בניגוניו המלאים כיסופין וגעגועים - "מתי אבוא וארעהא פני אלוקים"...

לימוד התורה ע"י בני הישיבה

ענין לימוד התורה ע"י בני הישיבה היתה כפיפור נפשו של רבינו זצוק"ל, וכפי שהיה זועק תמיד בשיחותיו, חוזר ומשלש, וז"ל אחר שביאר גודל קדושת השבת: "ועכשיו לעומת זה נתבונן איך נראית השבת אצלנו, האם יש לנו אפי' משהו מעין זה ונדמה שהפכנו את השבת ח"ו בדיוק הפוך מן הקצה אל הקצה, הלא אין לנו יום שנהפך לנו ליום בטלה כמו יום השבת. - נראה למה משמש לנו יום השבת, - יום אכילה ושתיה, יום טיולים, יום שינה, ואצל הרבה גם פיצוח גרעינים ויום קריאת עיתונים, נורא ואיום!! הפכנו את יום השבת בדיוק ההפך בדיוק ממה שצטונו... עכ"ד הקדושים. **ועל** דרך זה העיד בנו שליט"א במכתבו מיום ו' לסדר ניצבים תשס"ז, "והכרו תורת משה עבדי, הלא הוא אבינו רועינו הגאון הקדוש זללה"ה אשר כמה היה חרד על ימי שישי ושבת קודש את יקרת זמנם לתורה ולתעודה"...

והמכתבו ביום ו' לסדר אחר"ק, "ואשר ע"כ אנו מבקשים מכל אחו"א את מבני ישיבתנו היקרים, לבא כולם בבית יחד, וברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, וגם החלש יאמר גיבור אני, כידוע כמה היה חרד אבינו מורנו הגה"ק זללה"ה את עבודת התורה של בני הישיבה בימי שישי ושב"ק, שהוא קיום הישיבה ובציפור נפשו של כל אחו"א ואף אחד לא יפקד מלהיות חלק בעבודה קדושה זו"..."

וכידוע שרבינו זצוק"ל לא דרש מתלמידיו, מה שהוא עצמו לא היה מתוקן בו בכפלי כפליים.

מלוה מלכה

בצאת השבת כרבינו תם הבדיל רבינו זצוק"ל על הכוס, וכמנהג אבותיו לא אמר הפסוקים "הנה א-ל ישועתי" וכו', אחר הבדלה חזר רבינו זצוק"ל מיד לתלמודו, עד שהגיע עת סעודת מלוה מלכה עליה הקפיד רבינו זצוק"ל ביותר, בהלכותיה ודקדוקיה, הקפיד בסעודה זו על תבשיל חם, כנאמר בספרה"ק, ואף זמירות לוויו המלכה שר בניעימה כסדר. ושב לתלמודו.

...עוד לפני הגיעך
כבודת המלכה,
עצמו של יום
בתוספת קדושה,
איספריא דידך
קיבלתי פניך
אם לא בסדינין מצויצין
כר"י בר אילעאי
אז נעד בראוי לו,
בנעם מגדיך...
(מכת"י הגרמ"ש זצוק"ל)

...גם בצאתך כי פנה יום
לא נעצבתי, ומדוע?
שחלף מלוה מלכה
ליוחני, את, עד חצי
השבוע...
(מכת"י הגרמ"ש זצוק"ל)